

39. Siren'in Mitolojik, İkonografik ve Sanat Eserleri Üzerine Analizi: Kültürel ve Sanatsal Bağlamda Bir İnceleme¹

Şenay ALSAN²

APA: Alsan, Ş. (2024). Siren'in Mitolojik, İkonografik ve Sanat Eserleri Üzerine Analizi: Kültürel ve Sanatsal Bağlamda Bir İnceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (39), 670-694. DOI: 10.29000/rumelide.1470145.

Öz

Sirenlerin mitolojik ve sembolik önemi, Antik Yunan'dan Orta Çağ'a kadar olan uzun süreçte değişmiş ve farklı kültürlerde farklı anlamlar kazanmıştır. Bu efsanevi varlıkların hikayeleri, insan doğası, büyü ve tehlike gibi evrensel temaları yansıtırken, sanat ve sembolizmin önemli bir parçası olmuştur. Bu çalışma, Siren figürünün antik mitolojideki kökenlerini, çeşitli kültürlerdeki temsillerini ve sembolik anlamlarını detaylı bir şekilde ele almaktadır. Sirenlerin sanat eserlerindeki çeşitli tasvirleri, çanak çömlek, heykel, resim, mimari unsurlar, mücevherler gibi çeşitli alanlarda incelenmiş ve bu tasvirlerin ikonografik özellikleri ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Mitolojik açıdan, Siren figürünün kökenleri ve mitlerdeki rolü ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve bu figürün antik çağlardan günümüze kadar olan evrimi izlenmiştir. İkonografik analizler, Siren figürünün farklı dönemlerde ve farklı kültürlerde temsil ediliş biçimlerini ve sanat eserlerindeki görsel unsurları içermektedir. Semantik açıdan, Siren figürünün taşıdığı sembolizmin insan toplumları üzerindeki etkileri ve anlamları derinlemesine açıklanmıştır. Sanat eserlerindeki uygulamaların detaylı bir şekilde incelenmesiyle, Siren figürünün çeşitli sanat formlarında nasıl tasvir edildiği ve bu figürün kültürel, dini ve toplumsal bağlamlarda nasıl kullanıldığı belirlenmiştir. Bu çalışma, Siren figürünün ikonografik yapısını ve evrensel niteliğini anlamak için kapsamlı bir bakış sunmaktadır, böylelikle Siren figürünün insanlık tarihindeki önemini ve etkisini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siren, Mitoloji, İkonografi, Denizkızı, Homeros.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı - Turnitin, Oran: %17

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 14.03.2024-**Kabul Tarihi:** 20.04.2024-**Yayın Tarihi:** 21.04.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1470145

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doç. Dr., İstanbul Topkapı Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Çizgi Film ve Animasyon Bölümü / Assoc. Prof., Topkapı University, Faculty of Fine Arts, Design, and Architecture, Department Cartoon Animation (İstanbul, Türkiye), senayalsan@topkapi.edu.tr, **ORCID ID:** 0000-0002-2437-4635, **ROR ID:** https://ror.org/ootabsjo8, **ISNI:** 0000 0004 6004 9009

Analysis of the Mythological, Iconographic, and Artistic Works on Sirens: A Study in Cultural and Artistic Contexts³

Abstract

The mythological and symbolic importance of Sirens has varied and gained different meanings in different cultures from Ancient Greece to the Middle Ages. While the narratives of these legendary creatures reflect universal themes such as human nature, magic, and danger, they have also held a significant place in art and symbolism. This study comprehensively examines the ancient mythological origins, various cultural representations, and symbolic meanings of the Siren figure. Various depictions of Sirens in artworks, including pottery, sculpture, painting, architectural elements, and jewelry, have been explored across different fields, with detailed evaluations of their iconographic features. From a mythological perspective, the origins and role of the Siren figure in myths have been extensively discussed, tracing its evolution from ancient times to the present. Iconographic analyses encompass the different forms of representation of the Siren figure in various periods and cultures, as well as the visual elements in artworks. Semantically, the study deeply explains the impact and significance of the symbolism carried by the Siren figure on human societies. Through a detailed examination of artistic practices, the study identifies how the Siren figure is portrayed in various art forms and how it is used in cultural, religious, and societal contexts. This study provides a comprehensive perspective to understand the iconographic structure and universal nature of the Siren figure, thus emphasizing its importance and influence in human history.

Keywords: Siren, Mythology, Iconography, Mermaid, Homer.

Giriş

Sirenler, güzellikleri ve büyüleyici şarkılarıyla denizcileri kendilerine çeker ve gemilerinin kayahlara çarpmalarına neden olurlardı. Bu nedenle, Sirenler genellikle tehlikeli ve ölümcül bir simge olarak kabul edilirdi. İlk olarak Homeros, onları denizle ilişkilendirerek tanımlar. Siren denilen bu deniz kızlarının ezgisine doyum olmaz. Bu şarkı, dayanılmaz bir çekişle insanları çağırır; öylesine etkileyicidir ki, dinleyenleri ölüme doğru sürükler.

Sirenlerin başlangıçta kanatlı ölüm tanrıçaları olarak düşünülmüş olması mümkündür. Sirenler, insanları tatlı şarkılarıyla büyüleyip sonra yok eden deniz perileri idi. Parthenopē, Ligia ve Leucosia isimleriyle anılan üç Siren'in bir zamanlar kanatları vardır, ancak Hera'nın bir yarışmada mağlup olmaları sonucu kanatlarından yoksun bırakılırlar. Sirenlerin şarkıları ölüm ve yıkım getirirdi, bu nedenle gemilere yaklaşanları uyarırlardı. (Smith, 1990, s. 34).

³ **Statement:** It is declared that scientific and ethical principles have been followed in the preparation process of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 17

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 14.03.2024-Acceptance Date: 20. 04.2024-Publication Date: 21. 04.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1470145

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Sirenler, antik mitolojide ruhun ölümden sonraki yolculuğunda rehberlik eden ve doğanın döngüsüyle ilişkilendirilen figürlerdir. Ayrıca, genç kızların kadınlığa geçişi ile de ilişkilendirilirler. Sirenler bazen deniz tanrıçası Leucothea ile karşılaştırılır ve evlilik ve doğurganlığın koruyucuları olarak kabul edilirler. Bu benzetme, evlilikte doğurganlığın önemini vurgular. Sirenlerin deniz ve nehir tanrılarıyla olan ilişkisi, su tanrıları olarak da algılanmalarına neden olabilir. (Öpghaffen, 2009, s. 51).

Bu makalede, siren figürünün kökenleri, farklı kültürlerdeki temsilleri ve sembolik anlamları ele alınacaktır. Sirenlerin sanat eserlerindeki tasvirleri ve mimarideki rolü üzerine yapılan araştırmalar incelenerek, mitolojik ve mimari bağlamdaki rolü ve etkisi üzerine bir analiz sunulacaktır.

Eski kaynaklarda sirenler ile ilgili bilgiye çok nadir rastlıyoruz. Bu konuda en önemli kaynak olarak Homeros'un *Odyseia*'i gösterebiliriz. Ancak yine sirenlerin fiziksel görünümüne ait hiçbir ayrıntı vermez. Sirenlerle ilgili bilgiler, genellikle mevcut görsel kayıtlardan yola çıkılarak yapılan yorumlara dayanır.

Sirenlerin çanak çömlek, heykel, mimari öğeler, mücevherler, değerli taşlar, minyatürler, duvar resimleri ve metal işleri gibi çeşitli alanlarda yer alan uygulamaları incelendiğinde, araştırmanın ikonografik açıdan devam etme gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Öncelikle akademik makaleler, kitaplar, sanat tarihi çalışmaları ve arkeolojik buluntular doğrultusunda sirenlerin hangi dönemlerde ve kültürlerde karşımıza çıktığı tespit edilerek, farklı kaynaklardan bilgiler karşılaştırılıp ortak noktalar belirlenmiştir. Siren figürünün sanat eserlerindeki tasvirleri incelenmeden önce, siren figürünün mitolojideki yeri, ikonografik olarak incelenmiştir. Siren figürünün farklı coğrafya ve medeniyetlerde nasıl temsil edildikleri araştırılarak, kullanıldığı sanat eserleri üzerinde görsel analiz yapılmıştır. Bu sanat eserleri bağlamında siren figürünün kompozisyondaki yeri, sembolik anlamı değerlendirilmiştir.

Mitolojide Siren

Sirenler, Yunan mitolojisinde, denizcileri etkileyici şarkılarıyla cezbedip felakete sürükleyen fantastik varlıklardır. Bu melez yaratıklar genellikle bir kuşun vücuduyla bir kadın başı (bazen insan kollarıyla) olarak tasvir edilirdi. Kökenleri Doğu'ya dayanmakta olup, Yunan sanatının oryantalist döneminde Yunanistan'a gelmişlerdir. Sirenler, lir çalmada da ustahlıydılar ve müzikleri rüzgarları bile sakinleştirebilecek kadar büyüleyiciydi. Homeros'un "*Odyseia*" destanında, kahraman Odisseus'un Truva Savaşı sonrası uzun yolculuğunda Sirenlerin büyüleyici seslerinden başarıyla kaçması en meşhur hikayelerden biridir. (Erhat, 1972, s.343).

Sirenler, Yunan mitolojisinin yarattığı efsanevi varlıklardan biridir ve günümüze dek varlığını sürdüren, diğer mitolojilerin etkisi altında değişen deniz varlıklarıdır. İlk olarak *Odyseia*'da bahsedilen Sirenler, kadın vücutlu, kuş kanatlı ve büyüleyici sesleriyle tanımlanırlar. Ancak zamanla, özellikle Orta Çağ'da ortaya çıkan ve özellikle kuzey folklorunu etkileyen figürlerin etkisiyle Sirenlerin kanatları olmaktan çıkarılarak, yarı insan yarı balık formunda denizkızları olarak tasvir edilmeye başlanmıştır. Günümüzde, Siren veya denizkızı denildiğinde, üst kısmı kadın, alt kısmı ise pullu ve yüzgeçli olan yaratıklar akla gelir. Ancak bu imge, tamamen Yunan mitosuna yabancısıdır ve Siren figürünün balıkla hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır. (Erhat, 1972, s.343).

Krke Odisseus'u uğurlamadan önce yolda ne gibi tehlikelerle karşılaşacağını kendisine bildirir (Od. XII, 39 VD.):

*Sirenlere varacaksın sen en önce,
Onlar büyüler yakınlarına gelen bütün insanları,
Kim yaklaşırsa bilmeden ve dinlerse onları, yandı,
Bir daha evinde onu ne karısı karşılar ne çocukları.
Sirenler onu çayırdı çınlayan ezgileriyle büyüler,
Çayırın çevresinde kemikler vardır, öbek öbek,
Bunlar kemikleridir etleri çürüyen insanların,
Büzük büzük durur kemiklerin üstünde deriler.
Durma orada yürü, arkadaşlarının da tıka kulaklarını,
Tatlı balmumuyla tıka ki, onların sesini dinlemesinler,
İstersen dinle sen, ama bağlasınlar ayakta seni,
Hızlı geminin içinde iplerle bağlasınlar ayakta seni,
Kollarından, bacaklarından orta direğe,
Ondan sonra dinle sirenleri doya doya.*

Odysseus Kirke'nin dediğini yapar ve Sirenlerin önünden geçerken bağlı olduğu yelken direğinden kopmayı nasıl arzuladığını anlatır, ama Sirenlerin sesinden başka biçimlerine değin bir şey söylemez. (Erhat, 1972, s.344).

Deniz kızları, ruhun üç gücünü temsil ederdi: Bellek, zeka ve irade. Onlar, gökyüzünün ve rüzgarların tatlılığını içlerine çekerken, denizin ve karanın zenginlikleriyle bezenirlerdi. Eğlence, güzel sanatlar ve bilgelik arayışı için doğmuşlardı. (Bonney, 1981, s. 410).

Genellikle, mitograflar Sirenlerin ırmak tanrısı Akheloos'un kızları olduğunu kabul ederler. Bu efsanede, genellikle iki, dört veya üç kız kardeş oldukları ve isimlerinin de belirtildiği söylenir. Sirenlerin yetenekli şarkıcılar hatta çalgıcılar olduklarına dair efsanelerde bahsedilir. Bir trio oluşturdukları ve birinin lir çaldığı, diğerinin flüt çaldığı, üçüncüsünün ise ezgi söylediği ifadeleri sıkça geçer. (Erhat, 1972, s.344).

Argonautlar da Sirenlerin geçişine tanıklık etmişlerdir; ancak, Orpheus'un o sırada deniz kızlarınınkine nazaran daha etkileyici bir ezgi çalarak arkadaşlarını Sirenlerin cazibesinden kurtardığı rivayet edilir. Ovidius'a göre, Sirenler bir zamanlar kuş kanatlı değil, diğer insanlar gibi sıradan kızarmış ve Persephone'nin arkadaşlarıymış. Ana Persephone Hades tarafından kaçırıldığında, Sirenler de ona yetişmek için kanatlarını bırakıp, yerde ve gökte arkadaşlarını aramaya koyulmuşlardır. (Erhat, 1972, s.344).

Pagan ve Hristiyan inançlarını karşılaştırarak, Pagan tanrılarının ve kahramanların efsanelerinin Hristiyan yazarların anlatıları ile bağdaştırılması yönteminde sirenlere yer verilmiştir. Bu yöntem kısaca, Hristiyan yazarların klasik mitolojide yer alan anlatılardan yola çıkarak retorik bir uyum ile kendi öz inançlarını anlatmalarınıdır. 2. Yüzyıldan itibaren Gnostasizm yanlıları bu yöntemi kullanmışlardır. 150 yılında Atina'da dünyaya gelen adı Titus Flavius Clement olan ancak yaşamının büyük bir bölümünü İskenderiye'de geçirdiği için İskenderiyeli Clement olarak anılan kilise babası ve öğrencileri, Hristiyanlık düşüncelerini açıklarken paganizm öğretilerinden yararlanmışlardır. İskenderiyeli Clement, Sirenler ve Kharybdis ile mücadele eden Odysseus'un ünlü bölümünü çağırır (Odyssea, XII, 39-123 ve 154-259). Ona göre, Sirenler alışkanlığın zararlarını ve zevkin çağrısını temsil ederken, gemi direğine bağlanarak bunları aşan Odysseus, ağaçtan yapılmış haçını öperek doğru yoldan

sapmaktan kurtulan Hristiyanı simgeler. Clement'ten sonra gelen Romalı Hippolytus, Odysseia'nın aynı bölümündeki anlatıda, önemli bir ayrıntıyı ele alır. Odysseus, kendisini direğe bağlatmadan önce yoldaşlarının kulaklarını balmumuyla tıkar. Sadık Hristiyanların, sapkınların içe işleyen propagandalarına ilgisiz kalmaları, içsel kargaşayı yenmelerini ve iradelerini sağlamlaştırmalarını sağlayacaktır. 3. yüzyılın sonlarına doğru, Piskopos Olymposlu Methodius da Homeros'un eserlerinden beslenir. Platon'dan etkilenen "Cüzi İradenin İncelenmesi" adlı eserinde, Havariler ve Peygamberler korosu ile, Odysseus'un yoldaşlarının kulaklarını tıkamak ve bağlar içinde yaşamak zorunda olmadığını belirtir, böylece Sirenlerin ölümcül şarkısını başarılı bir şekilde karşılayabilirler. Bir yüzyıl sonra, Ambrosius, Odysseus'un deniz yolculuğunu geciktiren koşullar arasında, Sirenlerin yanı sıra Lotophagosların tatlı meyvelerini ve Alkinoos'un bahçelerini de ekler. (Bonnetfoy, 1981, s. 419).

Pagan mitlerine göre; Odysseus 10 yıl denizde ülkesinden uzaktadır. Denizdeki yolculuğu onu sirenlerin kulağa hoş gelen şarkılarının yankılandığı bir yere getirir. Sirenlerin büyüleyici sesinin peşine düşen denizciler kendi ölümlerinin peşine düştüklerinin farkında değildirler. Sirenlerin sesi öylesine güzel ve öylesine baştan çıkartıcıdır ki denizciler, rotalarındaki limana değil kendi sonlarına gitmeyi tercih etmektedir. Bu tehlikenin farkına varan Odysseus kendisinin ve denizcilerin kulaklarını balmumuyla tıkar. Aynı zamanda kendini geminin direğine bağlayarak, denizcilerini bu güzel sese karşı sağır yapar. (Bonnetfoy, 1981, s. 420).

Hristiyanlığa göre; paganlar İsa'yı çarmıha gererler. Haç burada bir tür insan ırkını ölüm ve kötülüklerden koruyan bir simgedir. Tıpkı Odysseus'un kendini bağladığı gemi direği gibi. İsa'nın çarmıha gerilmesi, dünyevi zevklerden ve günahlardan uzaklaşmak bir nevi Odysseus'un denizcilerinin sirenlerin güzel sesine kulaklarını balmumuyla kapatması özdeşleştirilebilir. Haç ve gemi direği; bağlanan kişiyi yol gösterici ve lider konumuna getirdiği gibi, aynı zamanda çevresinde yer alan insanları da dünyevi zevklerden ve kötülüklerden korumayı simgeler.

İsa Peygamber, kendisiyle birlikte çarmıha gerilen hırsıza "Bugün, cennette benimle olacaksın (Luka, XIII, 43)" der. Haç aynı zamanda amaçsız ve boş kayboluşlardan sonra, ülkeye döndüren araçtır. Gemideki direk de dünyadaki tüm şiddet ve yozlaşmanın sonunda ayakta durabilen kilisenin haçı olarak özdeşleşir. Gemide direğe bağlanan ve dünyevi şehvetlere kulaklarını tıkayanlar her türlü fırtınadan ve yoldan çıkarılıştan korunurlar. Sirenlerin baş döndüren güzelliği, tehlikeli çekiciliği karşısında akılcılığın ve nefsin terbiyesi kurtuluşun yoludur. Sirenlerin bu sarhoş eden ve yoldan çıkaran sesleri aslında ölümün sesidir, yoldan çıkarışın sesidir. Bu ezginin peşinden gidenler ölümün tadına vararak parçalanmış bedenleri tüm kıyıya saçılmıştır. Yine yoldan çıkarış ile ilgili bir başka örnek, Adem'in cennetten kovulmasına neden olan yasak meyveyi uzatan Havva'dır. Burada Havva cennetten kovulmaya neden olan, kandıran varlık olarak karşımıza çıkar. (Bonnetfoy, 1981, s. 420).

Bir başka mitte de sirenler şu şekilde geçer; Zeus ve Maia'nın oğlu Hermes ölümsüzlüğünü anlaşma ile sağlayan tek tanrı olarak bilinir. Çobanların, yolcuların tanrısı olarak bilinen Hermes aynı zamanda hırsızlık ve kurnazlık tanrısı olarak da bilinir. Hermes mağaranın çıkışında bulunduğu kaplumbağa kabuğundan kendi elleriyle yaptığı lir karşılığında Apollon'un sürüsünü kazanır. Buna karşılık Zeus ona ölümsüzlüğü verir. Oysa ki sanat ve müzik yeteneği olan Apollon'dur. Lirin büyümesi başlangıçta eğlencelidir. Ancak Apollon, bir süre sonra tıpkı sirenlerin sesinden büyülenen denizciler gibi, kendisini adeta kelepeçelenmiş gibi hisseder. Epos aslında Sirenlerin şarkılarında yer alan, ancak şarkının ezgisini dillendiren sesin çekiciliğine kapılan dinleyiciler tarafında asla işitilmeyen özdür. Hermes'in Pandora'ya da attığı bu sesin çekiciliği törensiz, mezarsız körü körüne bir ölüm anlamına gelir. (Bonnetfoy, 1981, s. 884).

Siren Yunan mitolojisinde ölenleri tanrılara götüren melekler olduğuna inanılır. Odise'de, Ülis adlı kahraman Akdeniz'deki meşhur macerası sırasında, Kapri boğazında Sirenler'in tecavüzüne uğramış ve onlardan canını zor kurtarmıştır. Siren'ler aynı zamanda gemicilerin herhangi bir tehlike sırasında haber verici en büyük yardımcıları olmuştur. Bunlar, acı acı öterek bu tehlikeyi haber vermişlerdir. Bu bakımdan vapurların tehlike haber veren düdüklarine Siren düdüğü denir. (Önder, 1968, s. 7-8).

Edebiyatta, femme fatale karakterleri genellikle eylemleriyle tanınırken, sanatsal alanda bu karakterlerin ayırt edilmesi daha ince ipuçları gerektirir. İyi kadın karakterler ile kötü olanlar arasında hemen görsel bir ayırım sağlayan ana özellik, giyinme derecesidir. Odyssea'nın dönüşünü engellemeye çalışan kadınlar ve dişi canavarlar genellikle çıplak veya üstsüz gösterilirler. Sirenler medeniyetsiz oldukları için giyinmemişlerdir. (Cohen, 1995, s. 182).

Odysseus'un Sirenlerle karşılaşması, kendi içsel mücadelesiyle özgürleşme yolculuğunun bir metaforu olarak görülebilir. Sirenlerin cazibesine karşı koyabilmek için kulaklarını balmumuyla kapatarak, derin köklü arzularını bastırması ve onları esir eden bir kompleksle yüzleşmiştir. Sirenler, bilinçdışındaki çekici "anneye dönüş arzusu" nu temsil eder ve bu arzu, esir edici bir şekilde çekicidir. Ancak, Odysseus, bu bağı koparıp yaşamı seçerek, ölüm veya şehvani aşk yoluyla bu bağı koparmak yerine, "kendisini çağıran anne" nin sesine kapılmamıştır. Bu irade imtihanı, Odysseus'un kendini dönüştürmesine ve daha üst bir varoluş düzlemine ulaşmasına olanak tanımıştır. Libidosunu susturarak, ölmeden önce ölmüş ve yeniden doğmuştur. Batı rüzgârı, Zephyros, bu "yeniden doğum" u müjdelemektedir; eril ve dişil unsurların dengeye getirilmesiyle "iç evlilik" gerçekleşmiştir. Görünüşte, Sirenlerin büyüdü çağrısındaki şehvani aşkı yitirmiş gibi görünse de, aslında gerçek (ilahi) aşkı ve kendini bulmuştur.

Doğayı sembolize eden Sirenler, simgesel bazda ele alındığında doğadan gelen bir çağrıya dayanamayıp kendini ölüme atan maceraperest erkek motifine denk düşmektedir. Psikoloji literatüründe ise Siren miti, mazoşizme karşılık gelmektedir. "Mazoşizm ya da mazokizm, kendine acı vererek cinsel doyum sağlama tutkusudur" (Öztürk, 1995, s.328).

Tıpkı Sirenlere karşı koyamayan ve türlü engellere maruz kalan denizciler gibi, insanlar da bile bile haz yaşamak için bazı acılara karşı konulmaz bir arzu duymaktadırlar. (Gürel, Muter, 2007, s. 562).

Sanat Eserlerinde Siren

Görsel 1. Hydria: siren. Yunan, Geç Korint dönemi, (135), Staatliche Kunstmuseen Dresden. (Tsiafakis, 2004, s. 75).

Siren figürü, M.Ö. 8. Yüzyıl sonu ve 7. Yüzyılın başı itibaren Yunan Sanatında sfenksler ve grifonlar ile birlikte bronz kapların üzerine veya vazo resimlerinde karşımıza çıkar. Siren figürü, antik çağda dekoratif bir unsur olarak çeşitli yüzeylerde görülmüştür, özellikle Kiklad Adaları'ndaki Yunan atölyelerinde popüler bir figürdür. Yunan atölyeleri arasında, Klazomenia, Güney İtalya ve Sicilya atölyeleri dışında, sirenlerin cinsiyeti konusunda belirgin bir ayırım yapılmamıştır. Ancak, sakallı veya sakalsız sirenlerin varlığı, en eski Yunan sirenlerinin kadın veya erkek olabileceğini göstermektedir. Sirenlerin, erken dönem Yunan sanatını etkileyen sakalsız veya sakallı kuş temsilleri ile ilişkisi, her iki cinsiyete de ihtiyaç duyulduğu genel inancıyla birlikte, bu çifte temsilin nedenlerine ışık tutabilir. Beşinci yüzyıla gelindiğinde, sirenlerin insan kısmının hakimiyeti giderek artmış ve Homeros'un ismi ile insan başlı kuşların sirenlerle ilişkilendirilmesi, altıncı yüzyılın ortalarında Attika vazolarındaki yazıtlarla doğrulanmıştır. Sirenler, özellikle yeraltı dünyasıyla olan ilişkileri ve ölümün bir belirtisi olarak yorumlanmış olsalar da popülerlikleri ve tapınaklara sunulan adaklar gibi unsurlar, yalnızca ölümle ilişkilendirilen tatsız varlıklar olarak düşünülmeyle açıklanamaz. Sirenlerin melodik şarkıları, insanlara ölüm sonrası yaşamın umut verici bir mesajını iletebilir. (Tsiafakis, 2004, s. 74-75).

Görsel 2. Odysseus ve Sirenler, Dougga'dan Greko-Romen mozaïği Bardo Ulusal Müzesi, Tunus
<https://www.theoi.com/Gallery/Z41.1B.html> Erişim Tarihi 12.03.2024

M.Ö. 3. yüzyıl Yunan şairi Lycophron'un eseri "Alexandra"da, Odysseus'un Tethys'in oğlu Achelous'un üç kızı olan Sirenler'i öldüreceği anlatılır. Bu Sirenler, melodik anneleri Melpomene'nin yönlendirmesiyle uçurumdan atlayarak denize dalacaklar ve Moirai'nin çektiği kader ipliğiyle burada hapsedileceklerdir. Birincisi, Parthenope, bir kuleye vuracak ve Glanis adlı nehrin suları onu alacak. Diğer, Leukosia, bir kayaya atılacak ve uzun süre Enipeus'un sahilinde dolaşacak. Üçüncüsü, Ligeia, Tereina'da karaya çıkacak ve Okinaros adlı bir sahil yakınındaki taşlı kumsala gömülecektir. Mezarlarına öküz boynuzlu Ares tarafından saygı gösterilecek ve denizciler, çocukları kuşa dönüşen kadının temelini temizleyecek. Bir gün, Parthenope'nin onuruna, Atinalı Amiral Diotimos'un düzenleyeceği bir meşale yarışı yapılacak ve bu, Napolililerin kutlaması olacaktır. (Andres, 2020, s. 24).

Görsel 3. Direğe bağlı Odysseus ve Siren'ler, vazo resmi, British Müzesi (Cömert, 2006, s. 85).

Görsel 4. Odysseus ve Siren. National Archaeological Museum, Athens.

<https://www.worldhistory.org/uploads/images/2700.jpg?v=1688686146> Erişim Tarihi 12.03.2024

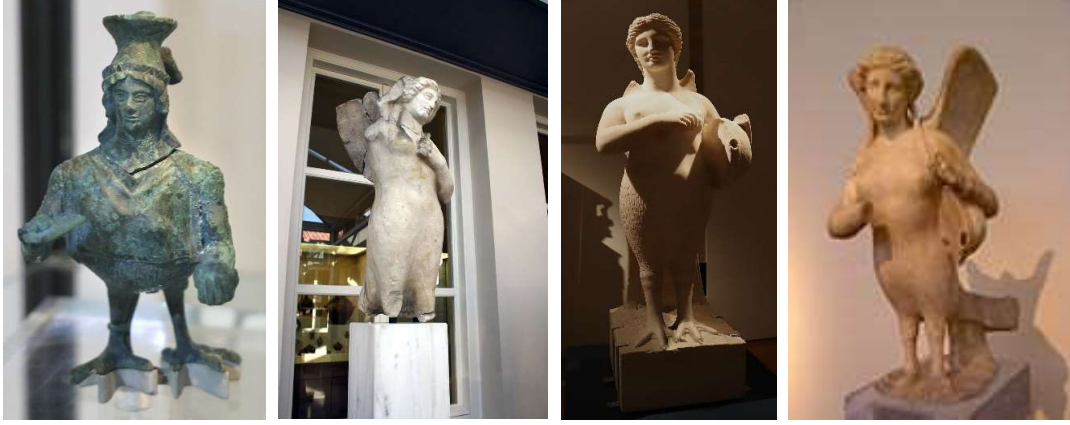
Görsel 5. Siyah Figürlü Amphora, Atina Ulusal Arkeoloji Müzesi.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Siren,_Blackfigure_amphora,_Gorgon_Painter,_630-575_B,_NAMA,_225665.jpg Erişim Tarihi 12.03.2024

Bazı mitos versiyonlarına göre, Sirenler, bir adam onlara başarıyla direnirse intihar ederler, çünkü "şarkılarını duyan ölümlülerin onu geçmesinde başarısız olduğu sürece yaşamak onların kaderiydi". Bu sahne (Görsel 3), M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren vazolarda görülmektedir, ancak yazılı metinlerde M.S. 1. ve 2. yüzyıllarda ortaya çıkmaktadır. (Andres, 2020, s. 38).

Atina'da bulunan bir lekythos (Görsel 4), MÖ 6. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir. Bu parfüm kabı, Odysseus'un Sirenlerin şarkısını duymak için gemisinin direğine bağlandığı, Odysseia'nın hikayesini betimlemektedir. Odysseus, tipik bir seyahat şapkası olan petasos takmıştır ve beyaz renkte kısa bir chiton giymektedir. Odysseus'un bileklerindeki bağlar belirgin bir şekilde tasvir edilmiştir ve her iki yanında bir yunus balığı ve kanatlı, kuş bacaklı bir siren bulunmaktadır. Sağdaki siren auloi adı verilen bir çalgıyı çalmakta, soldaki siren ise chelys lirini çalmaktadır.

Vazo resimlerinde genellikle üç tane Siren'e rastlanır. Sonra da sayıları dörde, giderek on bire çıkmıştır. Bugün de Siren veya Denizkızı denilince, belden yukarısı kadın, belden aşağısı balık olan yaratıklar tasvir edilir. (Cömert, 2006, s. 85).

Görsel 6-7-8-9. Siren, Museo Getty, Atina.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Askos_a_forma_di_sirena_con_manico_a_kouros%2C_in_bronzo%2C_500-450_ac_ca%2C_dal_museo_getty%2C_04.jpg Erişim Tarihi 12.03.2024

Görsel 7. Siren Cenaze Heykeli. Kerameikos Arkeoloji Müzesi (Atina) Fotoğraf: Giovanni Dall'Orto , 12 Kasım 2009.https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b7/0987_-_Keramikos_Museum%2C_Athens_-_Siren_-_Photo_by_Giovanni_Dall%27Orto%2C_Nov_12_2009.jpg Erişim Tarihi 12.03.2024

Görsel 8. Deniz Kızı Cenaze Heykeli. Atina Seramik

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f9/Arte_greca%2C_scultura_funeraria_disirena%2C_320_ac.%2C_dal_ceramico_ad_atene_%28atene%2C_man%29.jpg Erişim Tarihi 12.03.2024

Görsel 9. Siren Cenaze Heykeli, Ulusal Arkeoloji Müzesi Atina

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=Siren&title=Special:MediaSearch&type=image> Erişim Tarihi 12.03.2024

Sirenler savaş alanında koruma sağlamazlar veya düşmanları caydırmazlar, ancak ölümden sonraki yolculuğa yardımcı olurlar. Sirenlerin cenaze eşyaları ve mezar anıtlarında görünmesi, koruyucu ruhlar olarak önemlerini belgelemektedir. Siren figürlerinin bulunduğu birçok nesne, özellikle aryballo ve lekythoi, koruyucu tılsımlar veya tanrılara sunulan sunaklar olabileceğini göstermektedir. Tarihsel olarak Sirenlerin, özellikle koruyucu amaçlar için kullanıldığında bile farklılık gösterebileceğini kanıtlar. Bu nedenle, Sirenler sadece tehlikeli yaratıklar değil, aynı zamanda ölümden sonraki yolculuğa rehberlik eden koruyucu ruhlardır. Artık Siren ilk çıktığı zamanki anlamından çok uzaklaşmış, başlı başına ölen kişiyle bütünleşerek onun acılarını ve üzüntülerini paylaşıp ona eşlik eden bir yaratığa dönüşmüştür (Temur, 2009, s. 194).

Atina'daki Nekropolü'nde bulunan Pentelikon mermerinden yapılmış bir siren cenaze heykeli. (Görsel 7) Heykel, kanatları kapalı bir sirenin, kaplumbağa kabuğundan yapılmış bir lir çalarken ölümlere ağıt yakmasını tasvir etmektedir. Sağ eli eksik olan sirenin, muhtemelen bronz tellerle donatılmış bir çalgıyı tutması öngörülmektedir. Heykelin tüyleri ve diğer detayları, orijinalinde renkli olarak işlenmiş olabilir. Heykel, MÖ 394/393 yıllarında savaşta ölen Atinalı savaşçı Dexileo'nun stelinin yanında yer almıştır ve MÖ 370 yılında yapılmıştır. Bugün, Atina Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. (Tsiafakis, 2004, s.59).

Sirenler, Gorgonlara kıyasla dekoratif bir bağlamda çok daha sık görünürler; Sirenlerin tek başlarına veya grifler, panterler, sphinxler ve diğer gerçek ve hayali yaratıklarla birlikte sayısız örneği bulunmaktadır. Korint vazoları özellikle Siren imgeleriyle doludur ve muhtemelen standart bir Siren tipinin popülerleşmesinde öncü bir rol oynamışlardır (Tsiafakis, 2004, s.74).

Görsel 10. Oinochoe, Boston Güzel Sanatlar Müzesi (Andres, 2020, s. 38).

Görsel 11. Boyunlu Amphora Siren, Boston Güzel Sanatlar Müzesi (Andres, 2020, s. 38).

Görsel 12. Korint aryballos, Özel Koleksiyon (Andres, 2020, s. 38).

Görsel 13. Siren şeklinde vazo. Boston Güzel Sanatlar Müzesi (Andres, 2020, s. 38).

Sirenler, çeşitli vazo türlerinde bulunmalarına rağmen, genellikle aryballos ve lekythoi gibi nesnelere sıkça görülürler. M.Ö. 6. yüzyıldan kalma özel bir koleksiyonda bulunan Korint aryballosu, (Görsel 12) güzel bir Siren'in kanatlarını geminin gövdesinin etrafına sardığı şekilde tasvir edilir. Sirenlerin kişisel dekoratif ürünlerde kullanılışının en güzel örneklerinden biridir.

Sirenler genellikle Yeraltı Dünyası'nı temsil ederler. Bununla birlikte, Sirenlerin sembolizmi sadece çanak çömleklerde değil, aynı zamanda mezar taşlarında da görülür. Bu figürler, genellikle genç kızlara ve bazen evlenme çağındaki oğlanlara ait olan mezarların üzerinde bulunur ve Sirenler, geçiş törenlerinin sembolleri olarak hizmet ederler. Sirenler ayrıca düğün sahnelerinde ve cenaze törenlerinde de kullanılmıştır.

Mısır'da ruh sembolü olan Ba ile Yunan düşüncesinde Siren olarak adlandırılan yaratık arasında paralellik bulunmaktadır. Ancak, bu yaratıkların taşıdığı anlamda farklılık gösterirler. Ba, ölünün ruhunu simgelerken, Siren ise geç tanrısal özelliklere sahip olduğuna inanılır. Bu bağlamda, insan başlı kuşların, Mezopotamya'nın yeraltı tanrılarından biri olan Zu ile olan görsel ve zihinsel ilişkisi dikkat çekicidir. Bu ilişki, farklı kültürler arasında uzun süreli etkileşimin bir sonucu olabilir. Hititlerin kuşları sadece ölüm ve yeraltıyla ilişkilendirmesi ve onları yeraltına erişim aracı olarak görmesi önemlidir. Yunan düşüncesine göre ise kuşlar genellikle ruh sembolü olarak kabul edilir. Sirenler ilahi varlıklar olmalarına rağmen, başlangıçta farklı konuları ve anlatıları içerirler. Ölünün veya ruhun taşınması, Yunan düşüncesinde farklı algılanır. Mezopotamya'daki ölümlerin öteki dünyaya taşınması motifinin

kuşlar aracılığıyla gerçekleşmesi ve sonraları Hititlerin tanrılara ulaşma ve ölümlülerin öteki dünyaya ulaşma aracı olarak kuşları anlamaları, bu hibrit yaratıkların arka planına ışık tutar. (Karademir, Özdemir, 2013, s. 100-101).

Yine Orta-Asya inançları bize sirenlerin mezar sembolüğü ile ilgili tasvirini açıklamaktadır. Şaman inançlarına göre Şaman'a yer altı ve gök yüzü seyahatinde refakat eden koruyucu ruhlar aynı zamanda kuş şeklinde efsanevi yaratıklardır. Siren de efsanevi yaratıklardan olduğuna göre ölünün ruhunu koruyucu veya ruha refakat edici olarak kullanıldığını kabul edebiliriz. Arslan figürlerinde olduğu gibi Sirenlerin arasında burada da yolculuk sonunda varılan gök yüzünü (cenneti) sembolize eden rozetlerin bulunuşu bu fikri doğrular. (Öney, 1967, s. 146-147).

Homeros'un sirenlerinin M.Ö. VIII. yüzyılda ölümle ilişkilendirilmesi, bu yaratıkların daha önce ölümle ilişkilendirilmesi ve antik Yakın Doğu dini tarihindeki rolü nedeniyle ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, Klasik Dönem Lykia mezar taşlarında görülen ruh taşıyıcı "Sirenler", I. binyıl Mezopotamya ve Anadolu düşüncesinin bir yansıması olarak yorumlanır ve bu varlıkların dini ve ikonografik kökenlerine ilişkin yapılan bu çıkarımların, Lycian ölüm inancına ve öteki dünya anlayışlarına ışık tutabileceği muhtemeldir. (Karademir, Özdemir, 2013, s. 97).

Görsel 14. Siren Kabartma, Berlin (Andres, 2020, s. 38).

Görsel 15. Genç Bir Kadının Mezar Steli, Güzel Sanatlar Müzesi, Boston (Andres, 2020, s. 38).

Arkaik ve Klasik dönemde, koruyucu hayvan figürlerinin cenaze heykellerinde kullanılması yaygındı. Sirenler, bu geleneğin bir devamı olarak görülebilir. Sirenler, genellikle ölünün üzerinde bekleyerek, mezar stellerinin tepesinde sıkça görünürler. Örneğin, (Görsel 14) M.Ö. 400 civarında yapılmış bir Berlin mezar stelinde, lir ve flüt çalan iki kuş bedenli Siren, ana panele bakmaktadır. Boston'daki bir stel (Görsel 15) ise, yaklaşık elli yıl sonrasına tarihlenen bir Siren figürünü yas işareti yaparken gösterir. Bu tür tasvirler, Sirenlerin cenaze törenlerinde en yaygın olarak kullanılan şekilleridir.

Görsel 16. Cenaze plaketi, Güzel Sanatlar Müzesi, Boston. (Andres, 2020, s. 38).

Görsel 17. Yas tutan Siren, Yale Üniversitesi. (Andres, 2020, s. 38).

MÖ 4. yüzyılın ortalarında popüler hale gelen "Yasta Olan Siren", 7. yüzyıldaki Siren'in görsel kökenlerine geri döner. Boston'daki bir cenaze plaketi, MÖ 625-610 yıllarına tarihlenen bir Siren'in, (Görsel 16) yasta olan iki kadının bir cenazeyi gömme hazırlığını yaptığı bir masanın altında durduğunu gösterir.

Birkaç yüzyıl sonra, Siren kendisi de ölünün ardından yas tutmak için bu aynı jesti benimser. Görünüşü insanileştikçe, üzüntü gibi insan duygularını da gösterebilir hale gelir. Yale koleksiyonundaki MÖ 350-300 tarihli çok renkli ve tüylü bir mezar heykelinde görüldüğü gibi. (Görsel 17) Çoğu durumda, Siren kuş ayaklarını ve alt bedenini ve kesinlikle kanatlarını korur, ancak gövdesi ve yüzü giderek daha duygusal hale gelir.

Görsel 18. Siyah Figürlü Lekythos. https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1842-0728-802
Erişim Tarihi: 12.03.2024.

Eserde, (Görsel 18) alt kısmı neredeyse silinmiş bir tasvir bulunmaktadır. Ayak kısmı modern bir dokuya sahiptir. Omuz ve üst kısımlarda, ışınlar ve noktalar içeren bir desen bulunmaktadır ve bu desen kırmızı zemin üzerine işlenmiştir. Gövde kısmında ise siyah ve mor renkli aksesuarlarla süslenmiş, beyaz bir zemin üzerine işlenmiş detaylar görülmektedir. Üst kısımda ise ağ motifleri yer alır. Orta bölgede, yüksek bir kaide üzerinde yer alan ve bloktan yapılmış bir mezarın üzerinde duran sağ tarafta bir Siren

figürü bulunmaktadır. Siren'in uzun saçları vardır. Geniş çelengi ve sırt sırta kanatları vardır ve bir kayışla tutturulmuş mızrapla lir çalmaktadır. Önünde, bir asaya yaslanmış, geniş çelenkli, sakallı bir erkek figürü bulunmaktadır.

Görsel 19. Capua'dan Sirenli ve bronz kül vazosu (Öpghaffen, 2009, s. 52).

İtalya'da, Siren figürleri özellikle cenaze törenlerinde kullanılmıştır. MÖ 510-490 yıllarına tarihlenen Capua'dan gelen bir kül vazosu, (Görsel 19) dönüşümlü atlılarla süslenmiş ve kenarlarında Sirenlerle birlikte bir kadın figürü bulunmaktadır. Sirenler, insanı andıran üst gövdeleri ve kaldırılmış önkollarıyla dikkat çeker. Metinde, bir kuşun dışarı doğru baktığı, uyarı hareketi yaptığı ve alt gövdesinin pençeleri üzerinde durduğu belirtilmektedir. Sirenlerin kanatlarının açık olduğuna ve bu figürlerin bir erkeğe benzeyen bir görünüme sahip olduğuna değinilmektedir. Bu figürlerin yanı sıra, kapakta koç taşıyan bir figür de bulunmaktadır. Bu, Siren figürlerinin dikkat çekici özelliklerini ve kullanıldığı döneme özgü özellikleri akademik bir perspektiften özetlemektedir. (Öpghaffen, 2009, s. 52).

Görsel 20. JW Waterhouse British, Ulysses ve Sirenler, Victoria Ulusal Galerisi, Melbourne.
<https://www.ngv.vic.gov.au/essay/j-w-waterhouses-ulysses-and-the-sirens-breaking-tradition-and-revealing-fears-2/#10> Erişim Tarihi: 12.03.2024.

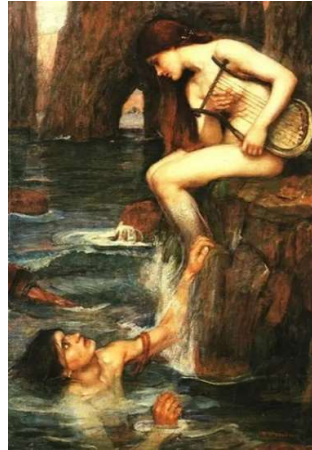
Siren figürünün resimde uygulanışına örnek ise; Waterhouse'un Ulusal Galeri için satın alınan resmi, (Görsel 20) Homeros'un 'Odyssey' eserinin on ikinci kitabındaki meşhur bir pasajı temsil etmektedir. Bu pasajda, Ulysses'in gemisinin Messina Boğazı'nda seyri anlatılmaktadır. Eleştirel tepkiler incelendiğinde, İngiliz ve Avustralyalı eleştirmenlerin genellikle resmin Homeros'un destansı şiiri The Odyssey'den belirgin bir şekilde ayrıldığı endişesini dile getirdiği görülüyor. 1891'de Kraliyet Akademisi'nde sergilendiğinde, resim İngiliz basınından büyük ölçüde olumlu eleştiriler almıştır.

Onaylayıcı eleştirmenler, Waterhouse'un klasik metinden sapmış olmasına rağmen konuyu yaratıcı veya romantik bir şekilde temsil etmekte başarılı olduğunu belirtmişlerdir. Birçoğu, Waterhouse'un eserinin ilhamını British Museum'daki M.Ö. tarihli bir illüstrasyondan aldığını öne sürmüştür. Sanat eleştirmeni Marion Harry Spielmann, Magazine of Art için yazdığı bir makalede, Waterhouse'un Sirenlerin tasvirinde "kadını sirenler fikrinden vazgeçmenin" zor olduğunu kabul eder, ancak sonuçta Waterhouse'un sirenlerin efsanevi figürlerini tasvirinde "klasik vazoların kanıtlarının desteğine" sahip olduğuna dikkat çeker. Spielmann, okurlarına, "geçip giden mutsuzları büyüleyen şeyin" sirenlerin görünüşü değil, sesleri olduğunu hatırlatır (Spielmann ,1891, s. 220).

JS ve Molesworth R. Green gibi bazı eleştirmenler, Waterhouse'un "Ulysses ve Sirenler" tablosunu Homeros'un hikayesini yeterince yansıtmadığı için eleştirirler. Ulysses'in suçlu gibi gösterilmesi ve sirenlerin baştan çıkarma gücünün tabloda eksik olduğu görüşünü öne sürerler. Ancak, Sir Hubert Herkomer, Waterhouse'un eserini savunarak, eserin klasik mitolojiyi başarıyla yansıttığını ve Japon ve Yunan vazo sanatlarından esinlendiğini savunur. (Bonollo, 2014, s.24).

1891'de, femme fatale geleneği, özellikle deniz kızları ve sirenlerin resimlerinde, sanatta kökleşmiş durumdaydı. Bu figür, duygusal ve çekici olarak tasvir edilerek, erkeğin baştan çıkarılma ve çaresizlik fantezilerini tatmin ediyordu. Ancak Waterhouse'un sirenlerinin tasvirinde bu erotik veya baştan çıkarıcı öğeler yoktur. Waterhouse'un sirenlerinin sembolist bir niyet taşıdığı da düşünülebilir.

Waterhouse'un eserlerindeki kuş-kadınlarının karanlık ve korkutucu tasvirleri Viktorya dönemi ideal kadının tersine, cinselliğini açıkça sergiler ve erkekleri kendi yok oluşlarına sürükler. Geç Viktorya dönemindeki kadın imajlarına meydan okuyarak, değişen kadın statüsüne yanıt olarak değerlendirilebilir.

Görsel 21. Siren. <https://www.artguide.org/john-william-waterhouse/siren/> Erişim Tarihi: 07.03.2024

Waterhouse'un 1890 tarihli, 81 x 53 santimetre boyutlarındaki "Siren" adlı eserinde, (Görsel 21) Sireni, şeytani baştan çıkarıcı olarak değil, daha masum ve naif bir şekilde resmeder. Siren, genç bir adamı romantik bir ortamda kıyıya vurmuş şekilde karşılar. Bacaklarında yer alan pullar hariç fantastik yaratıktan çok insani bir görünümüdür.

Türk Sanatında Siren Figürü

Hüma, devlet kuşu olarak kabul edilir ve Yakut mitolojisinde Umay veya İlmı olarak bilinen talih kuşunun ismi olarak anılır. Bu kuşun Anka veya Zümrüdüanka ile ilişkilendirilmesi, onun için söylenen birçok özelliğin Anka kuşu için de geçerli olmasıyla ilişkilidir. Sirenler (kuş başlı kadın gövdeli koruyucu varlıklar) ve Harpiller (kadın göğsü ve başına akbaba pençelerine sahip ölüme ilişkilendirilen varlıklar) gibi gruplar da bu kategoride değerlendirilebilir. Bu doğaüstü ve genellikle uçan hayvanlar, Türk sanatında da tasvir edilmiştir. (Çoruhlu, 2000, s. 132).

19. yüzyılda, Avrupalı akademisyenler, Selçuklu ve Eyyubi dönemlerindeki sanat eserlerinde gözlemlenen insan başlı, kanatlı aslan ve insan başlı kuş figürlerini inceleme amacıyla araştırmışlardır. Bu figürler, İslam dünyasında özellikle Selçuklu ve Eyyubi dönemlerinde sıklıkla karşılaşılan motifler olup, öncesinde benzerlerinin İslam öncesi kültürlerde de var olduğu bilinmektedir. Bahsi geçen figürlere, Yunan antik çağından türetilen terimler olan "Sfenks", "Centaur" ve "Siren" gibi isimler verilmiştir. Bu terimler, eski Yunan mitolojisine dayanan ve sanatsal ile dini bağlamlarda kullanılan kavramlardır (Duggan, 2015, s. 183).

12. ve 13. yüzyıllarda, sfenks, centaur, siren ve harpi gibi figürler, bazı cinlerin, yerin mümin cinlerinin ve havadaki mümin cinlerin sembolik temsilleri olarak yorumlanmıştır. Bu figürler, siyah yüzlerle ilişkilendirilmek yerine insan yüzleriyle betimlenmiştir. Cinler önemli sembolik anlamlar taşımış ve bunlar üzerinden tasvir edilmişlerdir. Süleyman Peygamber'in hizmetkarları olarak tanımlanan Mümin cinler, hükümdarları için çeşitli görevlerde bulunmuşlardır. Bu görevler arasında savaşmak, kazanlar yapmak, heykeller yapmak ve diğer eserler üretmek gibi faaliyetler yer almaktadır (Duggan, 2015, s. 187-188).

Ünlü Selçuklu devri tarihçisi İbni Bibi'nin anlattığı içki alemleri, saray tasvirlerinde canlanmaktadır. Sfenksler ve sirenler, sultanın eş yüzü başlarındaki taçlarını andıran lacivert ve pathcan moru renklerdeki benekli gövdeleriyle, süslü kuyruklarıyla bu duvarlarda resmedilmiştir. Bu yaratıklar, inanca göre büyülü, tılsımlı, koruyucu ve uğur getirici olarak kabul edilirler. (Öney, 1992, s. 102).

Görsel 22. Tarih-i Hind-i Garbi (And, 2004, s. 71)

Görsel 23. Antik Yunan'da balık bedenli Okeanos (Carpenter, 2002, s. 68)

Orta Çağ Avrupa'sında, İskandinav mitlerinin etkisiyle sirenlerin bedeni insan, belden aşağısı ise balık biçimindeki deniz kızlarına dönüşmüştür. Daha sonraları Amerika kıtasının keşfine dair bir eserin minyatürlü yazmasında, (Görsel 22) (adı; Târih-i Hind-i Garbî), denizde yaşayan, yarısı balık olan sakallı bir adamın minyatürü, Amerika'nın keşfinden yaklaşık yüz yıl sonra 1583'te Sultan III. Murad'a

sunulmuştur. Bu el yazması Amerika kıtasının keşfinin yanı sıra yörelere ilişkin bilgiler, bitkiler, kuş ve çeşitli hayvanlar, orada yaşayan halkın töreleri ve gelenekleri üzerine bilgileri de içermektedir. (And, 2004: 71).

Türk sanatında görülen Sirene benzer bir başka efsanevi yaratık Harpilerdir. Harpiler, bir kadının başına bir akbabanın göğsü ve pençelerinin eklenmesi ile oluşturulmuş ölümle ilgili bir semboldür. Fırtınaların yaratıcısı olduğu düşünülen bu yaratık aynı zamanda dişilik imgesine de atıfta bulunur (Cooper, 1992: 64). Kuşların tanrıçaların atribüleri olarak temsillerinde, onların tanınırlığını sağlamak yanında sembolik olarak derin anlamlar taşıyan varlıklar olduğu görülmektedir. Kuşlarla daha çok kadın tanrıçalar özdeş tutulduğu için, kadın-kuş ilişkisi bağlamında sanat yapıtlarından örnekler, ele alınan sfenks ve diğer fantastik yaratıklar "kadın-kuş" birlikteliğine dikkat çekmektedir (Özden, 2021: 246)

Selçuklu dönemindeki Harpi-Siren figürü, çeşitli kültürlerin etkileşimiyle şekillenen pek çok motif gibi, arkaik ve geç dönem anlam katmanları barındırıyor. Bu katmanları genel olarak, İslam öncesi Avrasya ile İslam Dönemi Yakın Doğu ve Anadolu coğrafyalarıyla ilişkilendirmek mümkün olsa da, figürün daha da geriye, Türkistan'dan itibaren Budist, Hristiyan ve Sasani etkileriyle harmanlandığı tahmin edilebilir. Harpi figürünün daha saf ve arkaik kökenlerine ulaşmak için ise, Avrasya coğrafyasında gelişen Türk ve Proto-Türk kültürlerine başvurmak mantıklı görünüyor. (Avşar, 20122, s.8).

Görsel 24. Siren tasvirleri. (Rybakov, 1987, 581).

Orta çağ Rus sanatında Siren figürleri, benzer ikonografik özelliklere sahiptir ancak farklı başlıklar ve tasarımlarla betimlenmiştir. Altın üzerine emaye tekniğiyle yapılanlar, kokoşnik başlık ve halelerle süslenirken, gümüş üzerindeki Sirenler ilginç üç topuzlu üçgen başlıklarla tasvir edilmiştir. Sirenlerin yüzleri önde, gövdeleri ise ¾ dönüşle yan taraftan betimlenir. Kanatlardan biri gövdeye bağlıyken diğeri göğsün önünde bulunur. Desenler, çift veya tek figürlü kompozisyonlarda hilal şeklinde kesilmiş dairenin içine yerleştirilir. Rus Sirenlerinin ikonografik anlamı çeşitli faraziyelere dayanır. Kuş simgesi, genellikle Hristiyanlık öncesi mitolojideki anlamlarla ilişkilendirilir. Sirenlerin mistik güçlere sahip olduğu ve koruyucu tılsım görevi üstlendiği düşünülür. Siren figürü, bereket ve su unsurlarıyla da ilişkilendirilir. Slav mitolojisinde, "сирин вила" adıyla bilinen Siren figürü, Denizkızı inancıyla bağlantılıdır ve bahar fesli ekinleri sulayarak bolluk ve bereket getirir. Rus kültüründeki pagan izlerinin incelendiği çalışmalarda, kadın başlıklarında gök ve bereket simgelerinin kullanıldığı belirtilir. Bereketi simgeleyen su unsuru, Siren figürüyle olduğu kadar, gövde motifleri ve zemindeki dolgu elemanlarıyla da ifade edilir. (Avşar, 20122, s.12-13).

Uygur sanatında Siren, minyatürler ve seramiklerde sıkça tasvir edilmiştir. Selçuklular döneminde ise taş, alçı, ahşap, maden gibi çeşitli malzemelerle yapılan bezemelerde Siren figürüne sıkça rastlanmıştır. Örneğin, Konya Kılıç Arslan Köşkü'nün alçıları ve 1. Alaaddin Keykubad'ın yaptırdığı Konya surlarının taş kabartmalarında Siren figürüne sıkça yer verilmiştir.

Görsel 25. Siren figürü bezemeli alçı levha. Konya, Alaaddin (Kılıç Arslan) Köşkü. Türk İslam Eserleri Müzesi. Bağdaş kurmuş kadeh tutan figür ve iki siren. Alçı levha parçası, Konya, Alaaddin (Kılıç Arslan) Köşkü. Türk İslam Eserleri Müzesi.

Görsel 26. 2340 Numaralı Envanter Kayıtlı Alçı Kabartmalar Türk İslam Eserleri Müzesi

Konya Köşkü alçı bezemelerinde çift başlı kartal, Siren, çift ejder, tavus kuşu, aslan gibi koruyucu hem güç sağlayan hem de gücü simgeleyen hayvan ve fantastik yaratık tasvirleriyle birlikte, madalyonlar içinde elinde kadeh tutan, bağdaş kurup oturmuş, kaftanlı figürler, ellerinde balık tutan, ayakta duran insanlar işlenmiştir.

Çini sanatında Siren motifleri, özellikle Kubad Abad Sarayı'nda oldukça yaygındır. Bu saraya ait sır altı ve lüster çiniler arasında Siren figürlerinin bulunduğu birçok yıldız levhası veya parça günümüze kadar sağlam kalmıştır.

Görsel 27-28-29. Kubadabad Sarayı'nda Yer Alan Siren Figürlü Çiniler

Sır altı tekniğiyle yapılan bir yıldız çini örneğinde, güvercine benzer şişkin gövdeli bir Siren figürü, (Görsel 27) başında tacı ve oval yüzünde kalın kaşları ile tasvir edilmiştir. Sirenin kanatları gövdesine yapışık ve her iki yanında simetrik balık figürleri bulunmaktadır. Bu çinide, krem rengi zemin üzerinde siyah yarım palmetlerden oluşan bir arka plan üzerine kobalt mavisi ve mangan moruyla boyanmış Siren ve balıklar yerleştirilmiştir. Bu tasvirlerin astrolojik bir anlam taşıdığı düşünülmektedir. Büyük ve Küçük Saraylarda bulunan Sirenli yıldız çinilerinde, figürlerin işlenişi ve bazı ayrıntıları farklılık gösterse de genel kompozisyon şeması benzerdir. Genellikle figürün şişkin göğüslü gövdesi profilden, başı ise cepheden resmedilmiştir. Kanatlar bazılarında iki yana açıkken bazılarında sadece boyama olarak görünmektedir. (Görsel 28-29) Bazı Sirenlerin kuyrukları aşağı doğru uzanırken bazılarınınki yukarıya doğru dikilmiştir. Başlıklarında genellikle kıymetli taşlar içeren bir tokalık veya iğne bulunmaktadır. Bazılarının başında hale bulunmaktadır. Tüm Siren figürlerinin arkasında çeşitli bitkisel motifler bulunmaktadır, bunlar genellikle palmetler ve kıvrımlı yapraklı dallardan oluşur. Büyük Saray'da bulunan bir örnek, sır altı tekniğiyle yapılmış bir yıldız çini üzerinde yer alır. Bu figürde, şahin bedenine benzer bir figürün üzerinde, şişkin bir gövdeye ve heybetli kanatlara sahip bir Siren figürü yer almaktadır. (Görsel 29) Arkada ise çift başlı kartallarda olduğu gibi dekoratif bir kuyruk palmeti bulunmaktadır. Küçük Saray'da bulunan başka bir örnekte ise, Siren figürü daha küçük bir kuş gövdesine sahiptir ve sırtından ikişer kanat çıkmaktadır. Bu kanatlar, gövdeyi tamamen kaplayacak şekilde açılarak görkemli bir görünüm oluşturur. Gövdede büyük bir palmet bulunmakta ve arka kanatlarda palmet motifleri bulunmaktadır.

Bu siren figürünün yüzü, diğerlerinde gördüğümüz Asyalı tiplere pek benzemiyor. Yine minyatür tarzında ve badem gözlü olmakla birlikte, bu tek kaşlı, çekik burunlu çehre, daha çok Anadolu yerlisi bir

ifadeye sahiptir. Krem rengi zemin üzerinde, siyah benekler ve stilize yaprak motifleri uçuşur gibidir. Sirenin gövdesi koyu patlıcan moruna boyanmış, büyük palmetin zemin renginde bırakılmıştır. Küçük kanatlara beyaz çizgilerle bölmeler yapılmıştır. (Arık, 2000, s. 5).

Huand Hatun Hamamının duvarlarını kaplayan sır altı tekniğindeki çiniler, gerek form, gerekse desen, renk ve üslup açısından Kubad Abad Sarayı figürlü çinilerinin paralelleridir ve onlar gibi zengin bir repertuar sunarlar: Köpek ve pantere benzer dört ayaklı hayvanlar; yırtıcı ve avcı kuşlar; tavus kuşu, ördek, kaz gibi av hayvanları; hayat ağacının yanında simetrik kuşlar; çift başlı kartal ve Siren gibi fantastik yaratıklar; yazılar ve bitkisel desenler Kubad Abad sarayında, sekiz kollu yıldız çinilerde işlenen tasvirlerin benzeridir. (Arık, Oluş, 2007, s. 256).

Görsel 30. Konya Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi 1254 Envanter numaralı kayıtlı Siren figürü. (Özdemir, 2021, s. 126).

Konya Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi'nde 1254 envanter numarasıyla kayıtlı olan kırık kâsenin dip kısmında yer alan siren/harpi figürü, Orta Çağ seramikleri arasında önemli bir örnektir. Kâsenin alçak halka kaideli olan geniş gövdeli yapısı iç yüzeyinin sarı renkte sırlanmış olmasına karşın dışı ve kaidesi sırsız bırakılmıştır. Kâsenin ölçüleri 14,8 cm genişlik, 5,1 cm yükseklik ve 0,8 cm cidar kalınlığındadır ve hamuru açık krem kırmızısı renkte üretilmiştir. Siren/harpi figürü, kâsenin yüzünde cepheden, gövdesi ise profilden tasvir edilmiştir. Figürün saçları kulak hizasında kıvrımlı ve başında üç dilimli bir taç bulunmaktadır. Oval yüzünde iri badem gözler, küçük burun ve ağız yer alırken, ince uzun boyunlu bir yaka detayı dikkat çekmektedir. Siren/harpi figürünün kuyruğu, tavus kuşuna benzer şekilde çizgisel detaylarla işlenmiştir ve ikinci bir kanat gibi tasarlanmıştır. Bu kanat detayı, spirallerle dolanmış ve çizgisel desenlerle süslenmiş, kuyruk ise yeşil ve kahverengi renklerle boyanmıştır. Siren/harpi figürünün bacakları ve ayakları insan ayağına benzer şekilde tasvir edilmiş, bacaklarında dairesel bezemeler bulunmaktadır. Figürün başı ile kanadı arasında, bacakları arasında ve kuyruk üzerinde üç ayak izleri mevcuttur. Bu detaylar, Orta Çağ dönemine özgü olan siren/harpi figürlerinin nadir ve önemli bir örneğini oluşturur (Özdemir, 2021, s. 126).

Görsel 31. Konya Kalesi'nde bulunan ve İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'nde sergilenen 886 envanter numaralı siren. (Özdemir, 2021, s. 127).

Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi'ndeki siren/harpi tasviriyle benzer bir örnek, (Görsel 31) Konya Kalesi'nde bulunan ve İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'nde sergilenen 886 envanter numaralı siren/harpi figürlü levhada görülmektedir. Bu levha, bir kemerin kilit taşı olduğu düşünülen 56x60 cm ölçülerindedir. Yüksek kabartma tekniğiyle işlenmiş olan levhanın cephesinde, siren/harpi figürü bulunur. Figürün gövdesi, başı ve ayakları profilden verilmiş olup, kıvrımlı saçlar, iri badem gözler, küçük burun ve küçük ağız gibi detaylarla betimlenmiştir. Kanat ayrıntıları çizgisel olarak tasvir edilmiş olup, gövdeden yukarıya doğru uzanarak, volüt şeklinde sonlanan ikinci bir kanadı da mevcuttur. Ayaklar ve pençeler ise kabaca işlenmiştir. (Özdemir, 2021, s. 127.).

Görsel 32-33-34. Niğde Hüdavent Hatun Türbesi Sirenleri.

Türbede dolgun kabartma ile verilen dört siren dikkati çeker. (Görsel 32-33-34) İki türbenin güney-doğu cephesinde giriş portalinin solunda pencere kemerinin üzerinde, birbirine dönük vaziyette simetrik yerleştirilmiştir. Ölçüler 0.30 x 0.55 m. Aralarında ortadaki daha büyük olmak üzere üç dolgun kabartma rozet yer alır. Sirenlerin gövdeleri profilden, başları cepheden verilmiştir. Selçuk yüz tipine uygun olan yüzlerde iri badem gözler, kaş hattı ile birleşen yassı uzun burun ve küçük ağız dikkati çeker. Saçlar soldaki tasvirde seçebildiğimize göre yine tipik Selçuk insan, Siren, sfenks başlarında olduğu

gibi uzundur. Başlarında maskelerdekine benzer üç dilimli sivri taç vardır. Gövdelerde pul motifi dikkati çeker. Soldaki Sirenin kanadı üzerinde bir rozet mevcuttur. Kuyruklar yelpaze şeklinde dilimlidir. Sırtta kanattan yükselen, Selçuk Sirenlerinde tipik olan ikinci kanat kısmı tahminimize göre ejder başı ile son bulmaktadır. Harap olan bu kısımlarda soldaki kabartmada ejderin dışa dönük açık ağzı ve sarkık dili, iri badem gözü Selçuk ejderlerinden tanıdığımız örneklere benzemektedir. Türbenin kuzey cephesinde pencere kemeri üzerinde yine simetrik yerleştirilmiş iki dolgun kabartma Siren figürü yer almaktadır. Bu kabartmalar tamamen cepheden verilmiştir. Aralarında dolgun kabartma ile yine ortadaki daha büyük olmak üzere üç rozet yer alır. Dış taraftakiler girdap rozettir, ortadaki kırıktır. Tamamen cepheden verilmiş olan bu Sirenlerin baş kısımları maalesef tahrip edilmiştir. Sağdakinde altta saç, üstte taç ucu olması gereken çıkıntılardan bu kabartmanın kuş değil Siren olduğunu anlamaktayız. Niğde kalesinde türbe ile aynı devirden olması gereken siren kabartması baş tahrip olmadan büyük ihtimalle benzer şekilde işlenmişti. Beyşehir Kubadabad sarayında sır altı tekniği ile işlenen bir çini üzerinde aynı şekilde başı taçlı, tamamen cepheden bir Siren tasviri bulunmuştur. (1236) Selçuk devrinde başkaca cepheden işlenmiş Siren tanımamaktayız. (Öney, 1967, s. 146-147).

Görsel 35. Sirenli Alınlık, B. 289 Alınlığı, Sol sfenks baş detayı the British Museum (Karademir, 2016, s, 214).

Görsel 36. Sirenli Alınlık, B. 289 Alınlığı, Siren detayı the British Museum (Karademir, 2016, s, 214).

Harpi Anıtı, 1838 yılında İngiliz gezgin Ch. Fellows tarafından Lykia'nın Ksanthos şehrinde bulunan ve Klasik Dönem Agorası'na ait bir dikme mezardır. Mezar, mermerden yapılmış olup, dört cephesini çevreleyen panellerle süslenmiştir. Her cephe üzerinde farklı ikonografiye sahip sunu sahneleri işlenmiştir. Bu kabartmalar, Britanya Müzesi'nde bulunmakta olup Lykia Salonu Envanter No. B 287'de kayıtlıdır. Ölçüleri BM kayıtlarına göre U: 230x 247cm, Y: 102.50 m'dir. Harpi Anıtı'nda, Doğu Akdeniz ikonografisinin belirgin örnekleri görülmektedir. Fellows, kuzey ve güney yüzlerinde yer alan kanatlı yaratıkları "harpi" olarak yorumlamış ve bundan dolayı da anıta da "Harpi Anıtı" adını vermiştir. Kısa süre sonra söz konusu tasvirlerin Harpi yaratıklarının korkutucu görüntüsünden uzak olduğu ve aslında Siren oldukları düşüncesi genel kabul görmüşse de anıt literatürdeki adını korumuştur. Bu anıt, sonrasında yapılan Sfenksli Alınlıklar ve Sirenli Alınlık (Görsel 35-36) ile karşılaştırıldığında, kanatlı karışık yaratıkların tasvir edilmesi bakımından bir devam niteliği taşımaktadır. (Görsel 35) (Karademir, 2016, s, 17, 72).

Görsel 37. Harpi Anıtı, Güney, Sol Siren of the British Museum. (Karademir, 2016, s, 198).

Görsel 38. Harpi Anıtı, Güney, Sağ Siren of the British Museum. (Karademir, 2016, s, 199).

Görsel 39. Harpi Anıtı, Kuzey, Sol Siren of the British Museum. (Karademir, 2016, s, 199).

Sirenli Alınlık, (Görsel 35-36) Ion başlıklı bir sütunun merkezinde yer alan ve kanatları iki yana açık bir Siren figürünü içeren Üçgen formundaki bir alınlıktır. Sütunun her iki yanında, ellerinde birer asa tutan ve karşılıklı olarak oturan iki insan figürü bulunmaktadır. Sağ taraftaki figür, uzun kıvrık sakallı bir erkek figürüdür ve sakalı, burun şekli, giysi düzeni ve vücut duruşu bakımından yaşlı bir figürle benzerlik göstermektedir. Sol taraftaki figürün cinsiyeti, aşınmış kafa yapısı nedeniyle tartışmalıdır, ancak figürün sakalsız olduğu gözlemlenmiştir. Her iki figür de bir veda sahnesini andırır şekilde karşılıklı olarak tasvir edilmiştir. Siren figürü, Harpi Anıtı'ndaki Sirenlere tipolojik olarak benzerdir ve giysileri ve vurgulanan kadın göğüsleriyle ölümü sembolize etmektedir. Bu nedenle, Sirenli Alınlık'taki kanath yaratığın varlığı, yapısal olarak mezar işlevi görebileceği düşüncesini akla getirmektedir. Figürlerin ayakları kayıptır ve etek bitimleri verilmemiştir, bu da bloğun alt kısmının eksik olduğunu göstermektedir. Bloğun altında kabartmalı bir blok olabileceği düşünülmektedir ve figürlerin ayak kısımlarının işlendiği varsayılmaktadır. Ayrıca, bloğun arkası da işlenmiştir ve bir başka bloğa yatay olarak bağlandığını düşündüren kenet yuvalarına sahiptir. Bu bulgular, bloğun orijinal kontekstinden kesilerek çıkarılmış olabileceğini ve ikinci bir kullanımda bu birleştirme yuvalarının açılmış olabileceğini öne sürmektedir. (Karademir, 2016, s, 72, 144).

Görsel 40. Siren Gümüş Sikke. (Taylor, 2013, s, 185).

Antik çağ sikke ikonografisi, o dönemin kültürel, dini ve mitolojik inançlarını yansıtan önemli bir kaynaktır. Bu kapsamda, Siren figürü, özellikle Güney İtalya'nın Magna Graecia bölgesi ve Sicilya'daki antik sikke tasarımlarında önemli bir yer tutar. Lykophron'un ifadesine göre, Sirenlere üç mezarı da

nehirlerin yanındaydı. Parthenope ile Sebethos Nehri'nin birleşimi, Neapolitan gümüş sikke üretimini önemli ölçüde etkilemiştir (Taylor, 2013, s, 185).

Sonuç

Sirenlerin mitolojik ve sembolik önemi, Antik Yunan'dan Orta Çağ'a kadar uzanan bir dönem boyunca değişerek, farklı kültürlerde farklı anlamlar kazanmıştır. Bu efsanevi yaratıkların hikayeleri, insanlığın doğası, büyü ve tehlike gibi evrensel temaları yansıtırken, sanat ve sembolizmin merkezinde önemli bir yer işgal etmiştir.

Eposlarda Sirenlerin şarkılarının cazibesine kapılan dinleyiciler tarafından asla işitilmeyen gizemli bir ses vurgulanır. Bu ses, ölümcül bir çekicilik taşır ve işitilmediğinde insanları ölüme sürükler. Öte yandan, Siren figürü mitolojik ve dini metinlerde çeşitli sembolizmlerle işlenmiştir ve insanlığın zorluklarla ve tehlikelerle dolu yolculuğunda bir uyarı ve kurtuluş rehberi işlevi olarak da görülmüştür.

Siren figürünü psikolojik olarak irdeleyecek olursak, Odysseus'un Sirenlerle karşılaşması, içsel mücadelesiyle özgürleşme yolculuğunun bir metaforu olarak yorumlanabilir. Bu, Odysseus'un kendini dönüştürmesine ve daha yüksek bir varoluş düzeyine ulaşmasına izin verir. Burada Sirenler dünyevi zevkleri temsil ederek, tıpkı Havva'nın Adem'i yoldan çıkarışı gibi ve uzak durulması gereken bir tehlike olarak gösterilir. Sirenlerin mitolojik anlatılardaki rolü, genellikle kadınların gücünün ve özgürlüğünün tehlikeli bir sembolü olarak sunulmuştur. Fantastik yaratıklar genellikle hem korkutucu ve tehlikeli yönleriyle hem de yardımcı veya koruyucu nitelikleriyle tasvir edilirler. Bu bağlamda, siren figürü tıpkı diğer çift başlı kartal, ejderha vb. fantastik yaratıklar gibi hem kaçınılması gereken tehlike hem de bu tehlikeli yolculukta yol gösteren olarak, iyi kötü kavramlarını bir arada barındırır.

Siren figürü, Antik Yunan'dan başlayarak zaman içinde farklı kültürlerde ve dönemlerde çeşitli değişimlere uğramış ve farklı yorumlara maruz kalmıştır. Ayrıca, Orta Asya'daki Şaman inançlarında da benzer figürlere rastlanmıştır. Sirenlerin ölüm ve öteki dünya inançlarıyla ilişkilendirilmesi, antik Yunan döneminden günümüze kadar uzanan sanatsal ve dini bir motif olarak değerlendirilmiştir. Antik dönemde Siren, yasta olan kadınları temsil eden bir figür olarak ortaya çıkmıştır. Görsel olarak, insanileşmeye ve duygusal ifadelere sahip olma eğilimi göstermiştir, ancak genellikle kuş ayakları, alt beden ve kanatları gibi belirgin özelliklerini korumuştur.

Orta çağ Avrupa'sında ise İskandinav mitlerinin etkisiyle Siren figürü, bedeni insan, belden aşağısı balık biçimindeki deniz kızlarına dönüşmüştür. Mezopotamya ve Anadolu'daki dini inançlarla ilişkilendirilen bazı eski kültürlere göre, Sirenler ruh taşıyıcı veya ölüm sonrası rehberler olarak kabul edilmiştir.

Türk sanatında da Siren figürü görülmektedir, ancak genellikle Harpiller gibi benzer efsanevi yaratıklarla ilişkilendirilmiştir. Harpiller, ölümlle ilişkilendirilmiş ve kadınlık imgesine atıfta bulunmuş bir sembol olarak kabul edilirken, Sirenler daha çok devlet kuşu Hüma ile özdeşleştirilmiştir. Orta çağ Rus sanatında ve Uygur sanatında Siren figürleri, benzer ikonografik özelliklere sahip olmalarına rağmen farklı başlıklar ve tasarımlarla betimlenmiştir. Uygur sanatında ve Selçuklu dönemi sanatında da Siren figürlerine rastlarız. Sirenler, Uygur minyatürlerinde ve seramiklerinde, Selçuklu döneminde ise taş, alçı, ahşap, maden gibi çeşitli malzemelerle yapılan bezemelerde sıkça yer verilmiştir. Özellikle Konya Kılıç Arslan Köşkü'nün alçı bezemelerinde ve Konya surlarının taş kabartmalarında Siren figürlerine sıkça rastlanmıştır. Bu figürlerin ikonografik anlamları ve tasarımları kültürel ve dönemsel farklılıklara göre çeşitlilik göstermektedir.

Bu araştırmada, Siren figürü mitolojik ve ikonografik açıdan detaylı bir şekilde incelenerek, farklı medeniyetler ve coğrafyalarda sanat eserleri üzerindeki rolü ele alınmıştır. Siren figürünün, Paganizmden Hristiyanlığa ve günümüze kadar olan evrimi ve sembolik anlamları üzerinde odaklanılarak, ileride yapılacak çalışmalara veri aktarımı amaçlanmıştır.

Kaynakça

- And, M. (2004). Osmanlı Tasvir Sanatları: 1; Minyatür, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Andres, E. (2020). A Tale of Two Sisters: Gorgons and Sirens in Ancient Greek Art and Literature, Submitted for the degree of Master of Arts, Classical Mediterranean Archaeology University of Leicester.
- Arık, R. (2000). Kubad Abad Selçuklu Saray ve Çinileri, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, no: 514.
- Arık, R. Arık, O. (2007). Anadolu Toprağının Hazinesi; Çini Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri, İstanbul: Kale Grubu Kültür Yayınları.
- Avşar, L (2012). Kubadabad Çinilerindeki Harpi-Şiren Figürünün İzini Sürerken, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 31.
- Bonnefoy, Y. (1981). Mitolojiler Sözlüğü, Ankara: Dost Kitabevi.
- Bonollo, M. (2014). Jw Waterhouse'dan Ulysses ve Sirenler: Geleneği Yıkma ve Korkuları Açığa Çıkarmak, Melbourne: Art Magazine 40.
- Carpenter, T. H. (2002). Antik Yunan'da Sanat ve Mitoloji, İstanbul: Homer Kitabevi,
- Cömert, B. (2006). Mitoloji ve İkonografi, Ankara: De Ki Basımevi.
- Çoruhlu, Y. (2000). Türk Mitolojisinin Ana Hatları, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Duggan, M, T, M (2015). The O'grady Factor and False Resemblance. Blinding Orientalisms and Misapprehensions of The 13th Century in The Absence of Due Contextualisation and a Little Common Sense Talat Sait Halman'a Armağan Kitabı, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü I. Dil, Kültür ve Edebiyat Çalıştayı. ISBN: 97860,584052 02
- Erhat, A. (1972). Mitoloji Sözlüğü, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gürel, E, Muter, C. (2007). Psikomitolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması, Sosyal Bilimler Dergisi I.
- Karademir, H., Özdemir, B. (2013). Sirens As Soul Bearers On Lycian Grave Reliefs In The Classical Period, Cedrus I, 89-105.
- Neils, J. (1995). Les Femmes Fatales: Skylla and the Sirens in Greek Art, Representing the Female in Homer's Odyssey, New York: Oxford University Press.
- Öpgenhaffen, L. (2009). Sirens On The Roof. Identifying The Birds-Women Cooked In Central Italy, Deliciae Fictiles IV: Architectural Terracottas in Ancient Italy. Images of Gods, Monsters, and Heroes. International Conference Proceedings held in Rome.
- Öney, G. (1967). Niğde Hüdavent Hatun Türbesi Figürlü Kabartmaları, Belleten, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Cilt: XXXI, sayı: 122.
- Öney, G. (1992). Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları, Ankara: Doğu Matbaacılık.
- ÖNDER, Mehmet (1968). "Kubad Abad Harpi ve Simurgları", Ankara: Türk Etnografya Dergisi, Sayı10.
- Özden, F.D. (2021). Kuş İmgesinin Söylenbilimde ve Sanatta Temsili Anaerkillik-Ataerkillik İlişkisi Bağlamında Kuş İzleği. Beykoz Akademi Dergisi. 9(2), 223-248.
- Özdemir, Y. (2021). Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesinden Ünik Özellikte İki Siren/Harpi Figürlü Seramik, Arkhaia Anatolika Dergisi, 4.

- Öztürk, Orhan (1995). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Rybakov, B.A. (1987). *Paganism of Ancient Rus*. Moscow: Science.
- Smith, W. (1990). *A Smaller Classical Mythology*, London: Wm Clowes And Sons Limited Street And Charing Cross.
- Spielmann, M.H. (1891). *Contemporary Art: The Royal Academy*, Art Magazine.
- Taylor, R. (2013). *The Cult Of Sirens And Greek Colonial Identity In Southern Italy, Attitudes towards the Past in Antiquity Creating Identities*, Stockholm: Proceedings of an International Conference held at Stockholm University.
- Temur, A. (2009). *GreK Sanatında Karışık Yaratıklar, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı.
- Tsiafakis, D. (2004). *Fabulous Creatures and Demons of Death, The Centaur's Smile The Human Animal in Early Greek Art*, London: Princeton University Art Museum, Distributed by Yale University Press New Haven and London.

İnternet Kaynakları

- <https://www.artguide.org/john-william-waterhouse/siren/> (Erişim Tarihi: 07.03.2024).
- <https://www.jstor.org/stable/623884> (Erişim Tarihi: 29.02.2024).
- <https://www.ngv.vic.gov.au/essay/j-w-waterhouses-ulysses-and-the-sirens-breaking-tradition-and-revealing-fears-2/> (Erişim Tarihi: 07.03.2024).
- <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=Siren&title=Special:MediaSearch&type=image> (Erişim Tarihi: 11.03.2024).
- https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1842-0728-802. (Erişim Tarihi: 11.03.2024).
- <https://www.theoi.com/Gallery/Z41.1B.html> Erişim Tarihi 12.03.2024 (Erişim Tarihi: 12.03.2024).
- <https://www.worldhistory.org/uploads/images/2700.jpg?v=1688686146> (Erişim Tarihi 12.03.2024).
- https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Siren,_Blackfigure_amphora,_Gorgon_Painter,_630-575_B,_NAMA,_225665.jpg (Erişim Tarihi 12.03.2024).
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Askos_a_forma_di_sirena_con_manico_a_kouros%2C_in_bronzo%2C_500-450_ac_ca%2C_dal_museo_getty%2C_04.jpg (Erişim Tarihi 12.03.2024).
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b7/0987_-Keramikos_Museum%2C_Athens_-Siren_-_Photo_by_Giovanni_Dall%27Orto%2C_Nov_12_2009.jpg (Erişim Tarihi 12.03.2024).
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f9/Arte_greca%2C_sculptura_funeraria_disiren_a%2C_320_ac.%2C_dal_ceramico_ad_atene_%28atene%2C_man%29.jpg (Erişim Tarihi: 12.03.2024).
- <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=Siren&title=Special:MediaSearch&type=image> (Erişim Tarihi: 12.03.2024).
- https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1842-0728-802 Erişim Tarihi: 12.03.2024.
- <https://www.ngv.vic.gov.au/essay/j-w-waterhouses-ulysses-and-the-sirens-breaking-tradition-and-revealing-fears-2/#10> (Erişim Tarihi: 12.03.2024).